

BISERICA și ȘCOLA.

Fóia bisericească, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERTIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl. v. a.

Correspondențele se se adreseze Redacțiunei

„BISERICA și ȘCOLA.“

Er banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Nr. 1413.

IOAN,

din îndurarea lui Dumneșeu episcop diecesan al Aradului, Orăđii-mari, Ienopolei și al Halmagiului, precum și al părților adnesate din Bănatul-Timișian.

Iubitului cler și popor, și iubiților deputați ai sinodului nostru eparchial: dar și îndurare dela Dumneșeu Tatal și Domnul nostru Isus Christos!

Cu provocare la §§-ii 89 și 90 din Statutul organic, convocăm Sinodul nostru eparchial ordinariu al diecesei Aradului la biserica noastră catedrală de aici, pe **Dumineca Tomei, 4/16 Aprilie a. c.**, la 9 óre dimineța, în care și, după seversirea serviciului divin, va urma deschiderea Sinodului în sala Seminarului diecesan.

Prin acesta învit pre toți domniile deputați, la ședințele sinodali, și împărtașind tuturor binecuvântarea noastră archierescă, am rămas

Arad, 18/30 Martie 1893.

Al tuturor

de tot binele voitoriu:

Ioan Metianu, m. p.

Episcopul Aradului.

În Dumineca Floriilor 1893.

Întărăm astăzi în sfânta biserică, ca să ne închinăm Domnului și Dumneșeului nostru, purtând în mânilor noastre stêlpări întru aducerea aminte a evenimentului celui mare, petrecut pre calea cătră sfânta cetate cu ocașiunea întrării triumfale a Domnului și Mântuitorului nostru Isus Christos în Ierusalim.

A fost întempinat Domnul și Mântuitorul nostru Isus Christos de popor la acésta ocașiune între strigăte de: „osana celui ce vine întru numele Dom-

nului“ și portând stêlpări de finic și așternându-și hainele, ca să trecă preste ele Domnul și imperatul lumii.

Dar același popor, care astăzi strigă Celui ce vine întru numele Domnului: „osana,“ mâne va striga „să-se răstignescă!“

Se pare a fi aici un contrast neexplicabil și neînțeles. Dar acest părut contrast numai este nici decât taină.

Este o espunere a schimbării modului de gândire al lumii, o formă din acel mod de gândire al „lumii“, și dintre ceea ce ar fi să-fie modul de gândire al omului, zidit după chipul și asemănarea lui Dumneșeu.

Poporul israiltean aștepta de mult pre Messia cel făgăduit. Și în acest Messia credea că va afla un stêpănitóriu lumesc, carele să întăreze împărăție lumescă. Er când poporul a vădit că Mântuitorul lumii nu a venit, ca să întăreze pre pământ împărăția lumescă: atunci a răstignit milor și morții pre cruce.

Nu ne pôte surprinde întru nimic acest mod de gândire și acțiune al lumii. Așa este făcut omul, să gândească mai mult ale „lumii,“ decât să se înalțe la idealul acela măreț, după care omul are să trăiească pre acest pământ spre a-și întemeia și a ajunge o bună stare și fericire netrecătoare.

Ne deosebim noi cei ce astăzi luăm, și purtăm în mânilor noastre stêlpări în sfânta biserică și în casele noastre, de poporul, carele a purtat stêlpări de finic la întrarea triumfală a Mântuitorului în sfânta cetate.

Scim adecă noi cei ce astăzi, ca Stêpânia și împărăția Mântuitorului asupra lumii s'a arătat, și s'a dovedit pentru eternitate în fața lumii prin mórtea Domnului pre cruce pentru păcatele noastre și prin învierea Lui cea de a treia și.

Er acésta s'a întemplat, pentru ca să se îmbine Ceriul cu pământul, să se bucure pământul de darurile și bogăția spirituală a Ceriului; și Ceriul să

domnescă pre pământ, ca se împreune pre om cu Ceriul, și să-l înalție la deseversire, conform scopului, pentru carele este creat.

Acest triumf îl serbăm noi astăzi purtând în mânilor noastre stêlpărilor biruinței.

Lumea se schimbă neîntrerupt, și lucrare omenescă nu esistă, carea să nu fiă neîncetat supusă schimbării. Numai o singură instituțiune esistă pre pământ, carea ținând strict la principiile sale, nu numai că nu se schimbă nici odată, ci vecinic reîntineresce, pentru ca reîntinerindu-se pre sine, să reîntinerescă viața și desvoltarea popórelor. Țr această instituțiune este biserica Domnului și Mântuitorului nostru Isus Christos.

Acastă schimbare a lumii se arată cu deosebire în diferitele curente ce se forméză în lume și între ómeni, cari preocupă, și de multe ori conduc omenimea spre diferite nenorociri și calamități. A fost de exemplu stêpănită multă vreme lumea de ideia, că sclavului nu compet drepturile omului liber, și sub presiunea acestui curent omenimea a fost atât de mult împedecată în desvoltare. Și lumea mai póte fi încă și astăzi și în viitoriu preocupată și stêpănită de atari curente, cari împedecă desvoltarea spiritua'ă-morală a neamului omenesc.

În fața acestei împrejurări cât este de sublimă puterea și principiile sfintei evanghelii Domnului!

Evangelia Domnului combate, și abate pre om dela ori ce curent, carele ar împedeca desvoltarea și înaintarea némului omenesc în mersul său spre perfecțiunea creștinescă; Țr stêlpărilor, pre cari astăzi le purtăm în mânilor noastre, simboliséză emanciparea noastră de ori ce ideie, carea ne póte împedeca în desvoltarea și supunerea voinței noastre voinței lui Dumneđeu.

Din stistva Eppului Gregorie Rómnic. 1749.

[Continuare la Nr. 51. din 1892.]

IV. Vasele trebuincioase sântite pentru slujbă sunt acestea :

Potirul¹⁾ adevă păharul, Discosul²⁾, zavésda³⁾ și lingurița. De trebuință sunt cătră aceste vase trei

¹⁾ Vasele necesare la servirea sfintei Liturgii atât după destinațiunea lor, cât și după însemnătatea lor spirituală merită o deosebită atențiune din partea preotului. Dintre aceste sunt: 1. Potirul, carele închipuesce păharul întru carele a binecuvântat Christos vinul la cina cea de pe urmă, la cina cea de taină, precum și paharul suferințelor lui Christos, după cuvintele rostite în grădina Getsimani. „Părinte sfinte! de este cu putință, fă să trecă acest pahar dela mine.“ (Mat. XVI, 37), Țr la servițiul divin închipuesce vasul sângelui al mielului lui Dumneđeu.

²⁾ Discosul în forma unui talger rotund, carele după însemnătatea sa istorică închipuesce ieslele întru care s'a culcat cel fără de început Christos Dumneđeu la nascerea sa în Vitleem, Țr acum închipuesce jertfelnicul, altariul, pe carele se junghie Mielul lui Dumneđeu.

procovețe⁴⁾, unul pentru acopereméntul potirului, altul pentru acopereméntul discosului, Țră altul pentru acopereméntul améndurora. Deci aceste procovețe să fie făcute din materii de cinste și se fie curate și întregi, adevă nerupte :

Țră aceste patru vase să fie de aur séu de argint séu macar de cosutoriu; Țră să nu fie carea cumva din altceva, nici de aramă, nici de fer, nici de lemn, căci cel ce va sluji întru unele ca aceste greșesce și sub cercetarea Episcopului cade.“

Se cuvine deci fie-cărui preot a-se îngriji, ca numitele vase să fie făcute din cuviincioase materii și să se păstreze în sântenie, în curațenie și în stare bună. În deosebi potirul să nu fie învechit și pe din lăuntru să nu fie auritura stricată, căci arama oxidézul cu vinul și forméză un oxid numit „grünspann,“ care este un venin tare și nunumai că strică sănătății celor ce se cuminecă din acel potir, ci preotului îi póte cauza și mórtea. Ce să đic de necuviința celora, cari întru nimic nu se îngriegiesc de acésta, ci în cazul cel mai bun bagă în potir un păhărel de sticlă, vătémând prin acésta sântenia servirea sântă, nesocotind însemnătatea spirituală a potirului.

„Preotului cartea⁵⁾ fórté îi este trebuincioasă pentru s. slujbă ca să nu cetésă molitvele de rost, pentrucă de va sluji preotul de a rost, păcat de mórte greșesce, pentrucă atunce să întemplă multe zăticonele și alunecări și împiedecări și nu scie ce face și ce grăiesce și pre popor îl aduce întru

³⁾ Zavésda = Steluța, carea după însemnătatea sa istorică închipuesce stéua luminósă ce s'a ivit la răsărit la nascerea lui Christos și a condus Magii la Vitleem. Aici auctorul amintesce mai departe de linguriță, uitând de Copiă seu cuțițașul, care are însemnătatea mai mare, închipuind de o parte sulița, cu care un ostaș roman a impus cósta lui Christos, Țr de alta parte necesariu la sêversirea jertfei și închipuesce cuțițul cu carele se junghie mielul lui Dumneđeu.

⁴⁾ Procovețe = Acopereminte; dintre cari cele 2 mai mici cu care se acopere potirul și discosul cu darurile, pânea și vinul, închipuesc cu privire la nascere scutecele în cari s'a înfășiat Christos, Țr cu privire la mórte închipuesc gioigiurile în care Iosif cel cu bun chip a înveluit trupul lui Christos luându-l de pe cruce și înmormântându-l; după unii închipuesce și „chipul nefăcut de mână omenescă alui Christos,“ care s'a întipărit pe marama Mariei Magdalena, care a șters sudorile de sânge ale lui Christos pe când mergea la mântuitoria patimă. Țr cel mai mare numit aerul închipuesce, cu privire la nascere, Tăria cerului, Țr cu privire la mórte, pétra, carea s'a resturnat pe așa morméntului lui Christos fiind pecețluită de Jidovi. (Veđi Liturgica de Samuil Andreeviciu, Sibiu 1860).

⁵⁾ Liturgier. Nunumai liturgia dér nici alte serviri sântă nu se cuvine a le sêversî fără cartea necesară cum fac unii preoți bêtrâni, căci se detrage din demnitatea servirea prin aceea, ba chiar se pot întempla greșeli esențiale de dogmă, încât și creștinii ascultatori se pot pune în nedumerire, ba și la scandalisare, când preotul devenind confus ar altera sânta slujbă.

îndoire și facând alunecare, face vinovăția arătată.

Catră acesta să fie luminări⁶⁾ aprinse 4 séu 3 în vremea când va sluji dumnezeesca Liturgie, la prestol, la proscomidie, înaintea icónelor două, la vohod, érá unde va fi mare nevoie, de nu va avé, să fie macar două séu una, pentru că de va îndresni preotul a sluji s. Liturgia fără de aceste, păcat de mörte greșesece.

Érá la sférșit cu totul se cade să fie paraclicisarch (paraclicisier, crásnic, fét) în altar parte bărbătéscă, că de va fi preotul singur el în altar, mai vértos nu va fi cine să-i ajute când va sluji dumnezeesca Liturgie, defaiméză dumnezeescile Taini, și pre însuși Christos carele este întru dênsele; și pre mirésa Lui, Biserica, al căruia chip întru acel ceas îl pórtă pe sine, și el întru nimica îl socotesce; și într'acest chip de mörte greșesece.

Întru tótă slujba dumnezeescii Liturgii dator este preotul: să fie blând, lin, negálcevitor și cucernic, cu ochii minții căutând spre stapánul séu, carele îi stă înainte, căruia slujesece și al cărui chip pre sine îl pórtă. Molitvele (rugăciunile) să le cetéscă cu frica lui Dumneđeu cu credință și cu mare socotință cu deadinsul și deplin nelăsând nimica (din acelea) sciind cu adevérat, că Dumneđeu din gura lui le primesce aceste ca pre nisce márgăritari de mult preț. Și preotul este dator să slujéscă, cu frică și cu cucernicie să-și ridice mânilé cătră tótă lucrarea și cu starea cuviósă, și cu tótă tocméla să-și închipuéscă credința sa cea din lăuntru, prin carea fórté să-se încredințeze cumcă: prestolul (altariul propriu) este scaunul împératului ceresc, al judecătóriului viilor și al morților, pe carele cu adevérat șede. El și miliónele de ingeri împrejurul lui cu frică de slujesc, fiind nevédúți.

V. Pentru materia Tainei a însuși Trupului lui Christos.

Materia Tainei Trupului Domnului nostru Isus Christos este pânea de grâu curat amestecată cu apă firéscă singurá și cóptă bine, dospită, nu prea sărată, próspétă și curată, gustul adeca smacul înființal (natural) avéndu-l și la mâncare cu plăcere și bună. Că pânea nedospită adecă azima (aștia, oblate, precum în Biserica apusénă se folosesece), de va fi și din grâu, în S. Biserică a răsăritului cea pravoslavnică, prin materia, adecă prin ființa a însuși Trupului lui Christos nici cum póte a se preface, drept aceea nimenea pre unele ca aceste să nu le slujéscă.

⁶⁾ Luminile s'au întrodus în serviciul divin încă pe timpul gónelor creștine, când erau necesități creștinii a servi în caverne subterane, ori a se aduna nóptea. Ele închipuesc icóna bucuriei și a cunoscinței de Dumneđeu, mai închipuesc curățenia învățăturilor propagate de Christos, de aici la Liturgia înainte Sântită: „Lumina lui Christos uminézá tuturor.“

Érá altă pâne dospită, fără numai de însuși grâu, din fieșce séménță de pâne, materia Trupului lui Christos nu póte a-se face. Și preotul cel ce va îndrăsni a sluji pre acest feliu de pâne din alte séménțe (séu și din făină de grâu și din apă firéscă și dospită ce va fi unsă cu lapte séu unt, séu cu óuă, séu va fi cojită, séu pălită, arsă, séu mucedă și la gust amară, séu cu totul învétoșată, séu înfoiétă, séu măcar într'altfel (denaturată) fórté rêu greșesece atât, cât i-sé iea darul ca Taină spre aceste feliuri de chipuri (materii) nu se severșesece nici decum.⁷⁾

VI. Pentru materia sângelui lui Christos.

„Materia sângelui lui Christos este vinul⁸⁾ cel stors din róda viței, adecă din strugurii viței víiei, cade-se acel vin se aibă gustul înființal (natural) și mirósul și la beutură plăcut, și să fie curat neamestecat cu alte feliuri de béturi, fără numai carele este din struguri;⁹⁾ érá la proscomidie (la pregătirea proaducerii) să tórne puțină apă în vin și după sântirea (prefacerea) tainelor. apă caldă, precum este obiceiul.¹⁰⁾ Érá nu din celea

⁷⁾ La Evrei între săcrificiile diferite și jertfa cea fără de sânge încă era în us. Așa cetim (II. Paralip. III. 10, 13.) despre pânilé (10 la numer) propozițiunei séu proaducerii. „In sánta sántelor se aflau dece mese pentru pânilé proaducerii...“ Archeologia biblică H. Buțorean. Ș. 33) Mântuitorul Christos, carele n'a venit să strice legea, ci se o îndrepte și se o perfecționeze, la cina cea de Taină a luat „pânea“ și a frânt-o și a dat ucenicilor sei dicénd: „aceste să faceți întru amintirea mea“ de aici în biserica ortodoxă ca materie a sacraficiului sántei Liturgii numai pânea dospită se póte folosi: „acesta este trupul meu“ a dis „Christos vóind a simbolisa oreși-care icónă a corpului seu. Auctóru aici dă îndrumări detaliate despre pânea cea de sacraficiu, carea creștinii o numesc prescură, dela grecescul *προσφορά* = proaducere. Prescura dară trebuie să fie din făină de grâu curat, și apă naturală, dospită și cóptă cum se cuvine; preotul va purtá deci grigie, ca să nu cócă fie-cine și fie-ce prescuri. Femei bestráne „iertate“ cum dice poporul, care se penitézá de 3—4-ori pe an, să fie instruite despre cuviósă facere a pânilor proaducerii, și sub respundere se li se încredințeze numai lor facerea de prescuri.

Forma prescurilor este chipul crucei séu cinci pupi împrejur, în unele locuri și șapte pupi; și au însémnătatea, că trupul lui Christos pre cruce s'a jertfit, ér 5—7 pupi séu pânișóre închipuesc cele 5 pâni cu cari a săturat Christos în pustie 50000 de ómeni.

⁸⁾ Pe basa cuvintelor divinității sale rostite la cina cea de taină; luând paharul și binecuvéntând vinul a dat sántilor sei învățacei dicénd: Beți dintru acesta toți, acesta este sángele meu al legii cei noué, carele... acéstă să faceți întru amintirea mea, căci de câte-ori beți potirul acesta, mórtea mea vestiți și înviera märturisiți (Rugăciunea prefacerii Liturgiei marelui Vasilie.)

⁹⁾ Așadara vinul artificial ce se vinde ađi nici decát să nu se întrebuinteze.

¹⁰⁾ Apa caldă închipuescă căldura credinței cătră S. Spirit.

ce nu sunt ca vinul și care nu se pot face (preface în sângele lui Christos) cum sunt toate musturile cele ce isvoresc din multe feluri de røde și pomi, adecă de miere, de pere, de vișine, de porumbe și altele asemenea acestora. Érá de va îndrăzni cine va, fără numai din vinul carele este din via, spre alte feluri de mustărețe, séu vinul se va preface cu acrimi (se va oțeti), séu va fi amestecat cu ceva (specii), nici cum nu se sevêrsesce taina (prefacerii) ci greșesce preotul păcat de mórte și i-se va lua darul preoției.

„Și preotul când va proscomidi (când va pregăti producerea) și va dice cuvintele aceste: „Unul din óstasi cu sulița cóstea Lui au împuns și îndată au ieșit sânge și apă“ și încă apoi la sântirea (prefacerea) tainelor, la vremea sa, când va pune în sântul potir partea S-tului Agneț (I. S.) nu va turna puținică apă caldă, séu în locul celei calde va turna apa rece, păcat de mórte ca un călcătoriu de învățaturile Bisericii, greșesce.

Și a turna apă la proscomidie în potir séu și la potrivire¹¹⁾ dator, este cu mare nevoință să socotescă ca să fie gustul vinului firesc să nu se schimbe în apă, pentru că Taina într-un acest feliu de vin (carele se schimbă în gustul apei), nu se sevêrsesce, și cel ce slujesce, păcat de mórte greșesce.

C. Lazar,
preot.

(Va urmá.)

Lecțiuni din gramatica limbei române.

(Refl. cțiuni, observări și încă ceva la cestiunea manualelor.)

E mai greu a produce decât a critica. Acesta mi-a venit în minte cetind observările d-lui Groșoreanu asupra cărții d-lui Ilica. Nu-i vorba, fără erori cartea intitulată: „Lecțiuni din gramatica limbei române,“ nu e, dar pentru aceea nu merită disprețul într'atâta, încât „n'are a-se da bătului, pentru a-și câștiga din ea cunoștințe gramaticale“ precum dice colegul Groșoreanu, ér acesta o dice „nu doră pentru că e reu scrisă“ ci din principiu, caci d-sa e contra ori cărui manual de gramatică. Principiul d-sale însă, trebuia se-l desvólte într'un studiu separat, nu față de cartea d-lui Ilica părută de curând.

Prin acesta omul se discoragiază cu toate că d-l Ilica nu are motiv de a-se discoragia. Singur d-l Groșoreanu dice că „zelul e o însușire fôrte fru-

mósă a omului“ apoi cine nu vede zel în cartea d-lui Ilica? și cine pôte trage la îndoélă, că autorul nu a avut în vedere a „da o direcțiune bună“ la propunerea gramaticii în scólă și că „n'a urmarit un scop bun“ prin cartea sa?

Încât însă n'a fost „în curat cu ceea ce a voit a face“ vom vedé chiar din principiul colegului Groșoreanu, care pare mi-se am aflat pe ce cale și-l'a format. Și adecă: nu tocmai mult timp e decând gramatica se propunea în mod mechanic, ântôiu partea etimologică apoi sintacsa, și la urma urmelor scolarul tot nu avea cunoștință exactă despre limbă. Ba chiar și ađi în unele locuri se propune astfel, dovadă e, că se folosesc manuale compuse astfel. Contra acestui metod e colegul Groșoreanu, pe basa principiului întuițiunii. Fiind contra acestui metod, în lipsa de manuale corespunđetóre, a început a propune gramatica pe basa întuițiunii, folosindu-se de „cartea cea mare“ — de vorbire, ér ca magazin de cuvinte, — de cartea de cetire. Astfel dsa n'are lipsă de manual. Și totuși eu cutesc a afirma, că colegul G. nu propune gramatica fără manual. Au nu-și face d-sa planul fie-cărei prelegeri, decă nu în scris în cuget cel puțin? au nu pretinde d-sa dela elevii sei să-și noteze cele ce le-a arătat d. e. cu creta pe tablă? căci decă nu le dai manual în mână, care se le reoglindeze esplícările făcute, atunci manualul trebuie se fie înlocuit prin însemnările, prin notițele făcute. Astfel cuprinsul tuturor prelegerilor d-sale, despre cari elevii și-au făcut notițe, nu forméză ele óre un manual? însă ce manual? manual propriu de care numai d-sa se folosesc și se pôte folosi. Întréb acuma: unde am ajunge fără manuale edate anume pentru școlari? căci sunt învățatori, cari nu-și vor fi putënd face manual propriu cum face d-l Groșoreanu.

Nui vorba, învățatorul, ca se me esprim cu colegul G. nu are să fie numai Gramatică, ci și Istorie, Geografie etc. și atunci precum nu are lipsă de gramatică, ar urma se nu aibă lipsă nici de alte manuale pentru alte obiecte de învățământ, cari reer o tractare tocmai așa de conscientioasă și scrupuloasă ca și gramatica.

Sciința însă e aceeași, fie ea scrisă în ori cât de multe cărți, cari difer de olaltă și tocmai așa e și cu metodul predării. Astfel din multele cărți trebuie se alegem pe acele, în cari aceeași sciință e scrisă într'un mod mai corespunđetor, mai practic și mai ușor de înțeles. Învățatorul fiind ca toți ómenii cu naturul propriu, cu însușiri, cu desterități și aplecări individuale, nu pôte face ceea ce face colegul Groșoreanu. Nu fie cine are desteritatea séu puțința de a-și face și-și manual ori îndreptariu propriu, și atunci unde ar ajunge fără îndreptariu ori manual? Decă admitem că toate celelalte obiecte de învățământ din șcôla poporală pretind manuale, numai gramatica nu, atunci stăm în față unui principiu din care

¹¹⁾ Adecă: după rugăciunile de prefacere când vinul acum cu adevérat s'a prefăcut în sângele Mantuitorului Christos, să cumpenescă preotul să nu bage pré multă apă ca să se altereze gustul vinului. Spre acest scop sunt anumite cane, vâsuțe, pentru vin și apă; ér pentru „teplota“ séu pregătirea căldurei un vâsuț anumit de tinichea curată.

resultă două conduțiuni, una din partea învățătorului, érá alta din partea elevului.

În principiu vom pute admite, că fie care trebuie se fie o gramatică, adecă gramatist, în faptă însă nu e așa. Sunt unii cari de și nu sunt gramatiști buni, dér cu ajutorul manualului propun gramatica tocmai așa de bine și cu succes, ca colegul G. fără manual. Sunt apoi alții, cari de și sunt gramatisti buni, nu posed însă acea dexteritate, acel metod anumit ca se propună cu succes fără manual. Căci alta e a scii și alta e a preda! Ce ar fi atunci de acestia decă nu am avé manuale?! De aci învederat urméză, că neîntrunind toți propunătorii condițiunea primă ce o pretinde principiul colegului Grofșoreanu, manualul de gramatică nu trebuie delăturat.

Condițiunea a doua și care privesce pre elev isvorită din principiul mai susatins pretinde, ca mintea acestuia să fie o tablă, pe care decă scrii odată, se nu se mai ștergă, ci se rămână scris pentru totdeauna. Dér psihologia ne arată, că ideile se întunecă, se șterg și fac loc altora; ca și scrisoarea de pe tablă. Avem însă mijloce cu a căror ajutor putem face ca acea scrisoară (adecă învățătura) să se reinprospeteze în memorie, să se reînnoască, și acele mijloce sunt manualele. Căci precum putem reproduce pe tablă ceea ce a fost scris odată, așa se pot reproduce și ideile în mintea scolarului, prin ajutorul manualului, în care de câte ori privesce, tot de atâtea-ori își reînprospetează cele explicate, cele învățate.

Se luăm înse ca punct de mănecare cazul d-lui Grofșoreanu. Se dicem, că toți învățătorii propun cunoscințele de limbă „din cartea cea mare“, din vorbire. Lucru firesc și în acest cas, că exemplele se scriu pe tablă, căci „intuițiunea e capul lucrului,“ și fiindcă intuițiunile sunt cu atât mai clare și mai precise, cu cât obiectul lor se cuprinde mai de multe ori în simțiri, întreb: óre nu cu mult mai clare și mai precise vor fi și cunoscințele de limbă împărțășite elevului, decă acesta, pe lângă exemplele aduse de învățător pe tablă va afla și altele în manualul care i-stă la mână, și comparându-le acele cu aceste și cu altele, din toate estrage aceeași regulă prezentată de învățător, care de altcum o află și în manual, spre mai buna lui cuprindere cu mintea? și în urmă: óre elevului nu i-se reînprospetează mai bine în memorie cunoscințele căștigate și macar după ce acesta părăsesce șola, mai resfoind din timp în timp prin cărțile folosite în șolă?

De aci se vede, că nici manualul de gramatică nu e de ignorat, de cât că acela trebuie să fie întocmit după cerințele metodice moderne.

Atâta cu privire la reflecțiunile colegului T. Grofșoreanu. Se revenim acum la cartea d-lui Ilica.

Nu tocmai de mult timp s'a început la noi o direcțiune nouă în metodul limbei séu gramaticii. S'a

constatat adecă, că propunându-se gramatica după sistemul vechiu, nu urmărim scopul ei în șola poporală. Am ajuns și noi la adevărata formă de propunere, la cea făcută pe basa sintacsei. Dela întreg la părți, dela cunoscut la necunoscut. Cumcă acest metod nu e introdus de mult, o dovedesc cu instrucțiunile date învățătorilor de Ven. Consistoriu prin comisarii sei la conferințele învățătoresci din 1888 și 1889, când se recomanda pentru studiul limbei o uniformitate în prelecțiuni.

În instrucțiunile verbale ce se dădeau prin d-l prof. Dr. Horvat în seminarium comisariilor, să dicea că mai întâiu să se propună cele 10 părți ale vorbirei, adecă etimologia, apoi sintacsa etc. cu toate că mulți, și între aceștia și noi cesti din protopresbiteratul Butenilor, în mare parte ne foloseam de acest metod. Când li'sa atras comisariilor atențiunea asupra faptului, că și în șolele noastre se propune în multe părți studiul limbei pe basa sintacsei, numitul d-n profesor a dis, că nu are cunoscință. Cu toate aceste în conferințele ținute în Buteni în 1888 și 1889 la tractarea gramaticii s'a purces pe basa sintacsei. Astfel acest metod s'a generalizat așa dicând pe nesimțite și la noi, sorgintea însă își are în manualul de gramatică edat de prof. Maxim Pop la 1884.

Pot dice că cartea „Leccióni din gramatica limbei române“ a d-lui Ilica e un rezultat al conferențelor din Buteni întemeiat pe experiență.

Devisa cărții, încât eu o am cuprins, e următorea: orice parte a vorbirei se o dezvoltăm din dicere séu propozițiune, fiindcă vorbirea stă din dicere séu propozițiuni. Astfeliu mai întâiu facem cunoscut dicerea de cari în exercițiile intuitive am făcut de altmintrelea destule cu copii, analisăm partea sintactică, apoi etimologică.

Planul e conform principiului didactic: „dela simplu la compus,“ astfeliu:

În cursul I dicerea simplă, în cursul II dicerea dezvoltată séu amplificată, contrasă și eliptică și în cursul III dicerea compusă, érá scopul este: prin exemple de vorbire să facem pe elev să ne înțelégă ce vorbim, să exprime corect ce vorbesce și se scrie bine ceea ce cugetă.

Mijlocele pentru ajungerea scopului sunt indicate în cele trei cursuri. Tot ce se ține de etimologie să se desvólte în fiecare curs, și anume ori ce parte a vorbirei să se desvólte la locul, unde obvine primadată. Astfeliu din dicerea simplă substantivul, (articolul încă ar fi trebuit) pronumele personal, verbul și adiectivul. Să înțelege numai un lucru nou de odată. Din dicerea dezvoltată, premergând părțile ei sintactice desvólta: numărul, pronumele posesiv, arătătoriu și întrebătoriu, adverbii

și prepozițiunea; din cea eliptică: interjecțiunea, ér din cea contrasa: conjuncțiunea.

(Va urma.)

Nicolau Boscaiu,
învățător

Productele unor plante biblice.

[Continuare si fine.]

XI. Chichlibarul.

Chichlibarul este o rășină petrificată, care obține foarte des pe țărmurile Mării-baltice, mai cu seamă după un vifor, ce sbuciuiesce valurile neastemperate, dela nord spre sud.

Despre chichlibar, se află amintire în cartea prorocului Ezechiel pag. 666, cap 1, vers 5: „Și în mijlocul lui ca vedere de *chichlibar* în mijlocul focului, și luminează întrênsul, și în mijloc ca o asemănare de patru fieri, și această este vederea lor, asemănare de om întrênsule.“ Tot la pag. 666, cap 1, vers 27: „Și am vădută ca o asemănare de *chichlibar*, și ca o închipuire de foc din lăuntru lui împrejur, dela vederea stelelor în sus, și dela vederea stelelor și până jos, vădută am ca un chip de foc și rađa lui împrejur.“

La pag. 671 cap. 8, vers 2: „Și s'a făcut presté mine mâna lui Adonai Domnul, și am vădută, și étă asemănare ca un chip de bărbat dela mijlocul lui, și în sus ca vederea aburului, ca chipul *chichlibarului*.“

Prorocul Ezechiel descrie mărirea Dumneđului Israelitenilor, care îi apărea în formă de bărbat, în pară luminosă de foc. Lumina această feerică o asemănă cu colórea *chichlibarului*, hebreesce „*chașmal*.“

Cuvêntul „*chașmal*“ este bine tradus în chichlibar, pentru că și cei șeptedeci de traducători l'au expus cu *ήλεκτρον* (succinum).

Fără îndoelă, că atât traducătorii cei șeptedeci, prin *ήλεκτρον*, cât și Ezechiel prin cuvêntul *chașmal*, au înțeles chichlibarul, pentru că această o întărește și mitul grecesc: Heliadii deplâng mórtea tristă a lui Phaeton, fiul fratelor lor Helios (= Elector = sórele). Cei doi Heliadi se prefac în plop, și lacrămile lor în chichlibar. Bêtrânul Plinius spune despre chichlibar: „*succinum electrum esse appellatum, quoniam sol vocitatus sit Elector plurimi poetae — graeci — dixerunt*.“

Chichlibarul în timpurile antice pentru colórea și frumseța lui avea un preț aproape ca aurul.

Chichlibarul are colóre galbenă-roșietică, frecându-l produce electricitate negativă și desvóltă un miros plăcut. Câte odată conține resturi de plante și insecte în forma lor naturală. Mai cu seamă se pescuesce din valurile Mării-Baltice.*) Cufundătorii din Sammland îl scot la lumină din fundul mării; băeșii din straturile pământului. El se

află în Germania, Ungaria, Austria, Spania, Franca etc. în Libanon și pe țărmurile Mării-Caspice.

Chichlibarul era un artículu de comerțu foarte însemnat încă pe timpurile lui Theophrast, înainte de născerea Domnului Christos cu 320 de ani. În vremurile acelea se aducea de pe țărmurile Mării-Baltice, în părțile sudice ale Europei și în Asia-mică. Să înțelege, că prețul lui se urca în proporție dréptă cu lungimea drumului, până ajungea pe piețele amintite, unde se plătea foarte scump, și cu atât mai vêrtos, pentru că popórele antice ale ținuturilor amintite îl foloseau în medicină, făceau amulete morților iubiți, decorau armele cu el și ciopleau diferite nimicuri de podóbă din el, ca și în zilele noastre.

Chichlibarul este o rășină petrificată din rășina diferiților brađi. Insectele și resturile de plante, ce se află adesea în chichlibar, au ajuns în rășină așa, că s'au lipit de ea, apoi curgênd rășina mai departe, a înmormântat insecta sau bucățica de plantă, care a rămas nestremutată, în forma naturală.

Palaeontologul Göppert a determinat șese specii de brađi (Coniferae): *Pinites succinifer* Göpp., *P. eximius* Göpp., *P. Mengeanus* Göpp., *P. radiosus* Göpp., *P. stroboides* Göpp., *P. anomalus* Göpp.

XII. Asphalt.

Noe, ca se nu i-se cufunde corabia și ca se scape vieța ómenilor de potop, și-a smolit corabia cu cătran, asphalt, hebreesce „*cofer*“, precum mărturisesc Moise la pag. 9. cartea I. cap. 6, vers 14: „Éra tu făție corabie din lemne neputrăditóre cu patru muchii, despărțituri vei face prin corabie, și o vei smoli din lăontru, și din afară cu *smóla*.“

Mama lui Moise, ca se-l mântuescă, a smolit cu „*asphalt*“, hebreesce „*chemar*“, coșara în care a aședat copilașul pe undele Nilului. Moise cartea 2, pag. 56, cap 2, vers 3: „Éră fiindcă nu putea să-l ascundă, i-a luat muma sa un sicriăș de papură, și la uns cu *smóla* cleiosă, și a pus pruncul întrênsul, și l'a pus în marginea gârlii.“

Ziditorii turnului babilonic, au folosit ca tânciuală asfaltul, care se afla într'o cantitate mare lângă Babylon. Această o documentează ruinele mărețe ale turnului, și Moise la pag. 13. cartea I. cap 11, vers 3: „Și a đis omul cătră vecinul său: veniți se facem cărămiđi, și se le ardem în foc, și le-au fost lor cărămidă în loc de pétră, și varle eralor *lutul*.“

*) În vara anului 1887, pe când studiam la universitatea din Greifswald, fiind însărcinat cu studiarea Algeilor mării-baltice, făceam adesea excursiuni pe insula Rügen și de acolo pe țărmurile Danemarcei (Copenhaga). Atunci am avut prilej a vedé pescuirea chichlibarului. Cu meseria această se ocupă mai cu seamă pescarii, cari din bucățile mai mici fac amulete, mărgele, cruciulițe și alte podóbe, cari le vënd cu un preț foarte moderat călătorilor.

Cuvintele: smólă și lut din pasagele citate corespund înțelesului hebreesc „cofer” și „chemar” adică, cățran, smólă, asfalt.

Ce s'a întrebuințat la zidirea turnului babilonic, la mântuirea familiei lui Noe și la a vieții lui Moise, tot aceea s'a folosit și pentru perderea celor trei jidovi credincioși: Sedrah, Misah și Avdenago, pe cari regele Nabuchodonozor a poruncit servitorilor, să îi arunce în văpaea cuptoriului.

Referitor la asphalt mai amintesc valea, în locul căreia s'a format Marea-mórtă, după cum scrie și Moise pag. 15, cartea 1, cap 14 vers 10: „Éră valea cea sărată era cu puțuri cleiöse, și a fugit împăratul Sodomei și împăratul Gomorei, și au căđut acolo: éră cei ce au rămas au fugit la munte.” Nainte de sodomire, în vale erau „puțuri cleiöse, — hebreesce beeroth-chemar, adică pline cu cățran, asfalt.

Hebreescul cofer și chemar, greeesce άσφαλτος și νάφθα arată toate fazele de trecere dela „naphta” (petroleum), până la „asphalt.” Evaporând nafta, pământul bitumenos a devenit din ce în ce mai vėrtos, mai cleios, până-ce s'a format asfaltul sau cățranul, care se află în abundență în munții din préjma Mării-Móрте și în mare, mai cu sémă după câte un cutrémur de pământ, când valurile aruncă la țermur cățran în cantități enorme.

Asfaltul se află în Germania, Elveția, Italia, Franca, America-nordică, în Persia etc. Asfaltul s'a folosit din timpurile cele mai vechi: Egiptenii la prepararea mumiiilor, Arabii la smolirea corăbiilor și în medicină, éră noi în pictură, la prepărarea hărtiei de coperișe, trotoare, rezervoare de apă, și în arhitectură.

Asfaltul — fără îndoelă — este rezultatul transformării plantelor. Înainte de potop valurile rîurilor duceau în mare o mulțime de ciungi, arbori doboriți, frunziș și crengari din pădurile urieșe, ce inpodobeau țermurii lor, cari apoi se aședau pe fundul mării, împreună cu mii și sute de mii de kilometri pătrați de alge, ce acoper suprafața mării.

Straturile acestor plante, prin transformarea continuă, prin cutrémurul pământului, sub presiunea enormă a volumului apei marine și prin procesul chemic, s'a discompus și transformat în lignit, cărbune de pétră, din acesta s'a produs nafta, cățranul, smóla și prin oxidațiunea lor, asfaltul.

Afară de plantele, ce le-am tractat în acest studiu, se află enumerate încă o mulțime de plante în biblie, față de cari trebuie se fim cu recunoștință, pentrucă folosul, sau frumséta lor, ne-au întemeiat cultura, lor le putem mulțami chiar existența noastră.

Saravolla 19/III. n. 1893.

Mihaiu Pėrvu.
profesor.

D I V E R S E.

* **Constistoriul plenar** pentru censurarea și încheierea agendelor ce privesc sinodul eparhial, e convocat pe Vineri în 2/14 Aprilie c. cu începere dela 9 ore înainte de améđi.

* **Adunarea generală a fondului prootesc diecesan** e convocată la Arad pe điua de 3/15 Aprilie c. în sala mare consistorială.

* **Adunarea generală** a reuniunii învețătorilor din tractul protopopesc al Lipovei este conchiămată pre Mercuri în săptămăna luminata, adeca pre 31 Martie (12 Aprilie) a. c. în comuna Birchiș.

† **Necrolog.** Anunțăm cu durere, că vrednicul învețătoriu Darius Puticiu din Lipova după un morbscurt a trecut la cele eterne Sămbătă în 13/25 Martie a. c. în anul 50 al etății și în anul 32 al serviciul său de învețătoriu prestat cu zel și abnegațiune. Pe reposatul îl deplănge neconsolabila sa soție Anastasia, n. Mihailoviciu, neconsolabilii săi fii: Dr. Traian Puticiu, protopresbiterul Temișorii cu soția sa Marióra n. Maximilian, Octavian Puticiu, iurist absolut, Constantin Puticiu paroch în Cuvin cu soția sa Emilia n. Borlea, ficia sa Cornelia și ginerele său Alexandru Ciugurean, oficiant dominal, numeroși consăngeni și amici, precum și înțeligința și întreg poporul din Lipova.

Rėposatul în Domnul a fost uuul dintre cei mai activi membri ai corpului învețătoresc. În serviciul său învețătoresc se distingea prin punctualitate în oficiu, prin credință cătră autoritatea sa bisericescă scolară și prin o deosebită activitate și îngrijire față de educațiunea și înștiințarea elevilor săi; ér în familie s'a distins prin buna creștere a fiilor săi.

Rămășițele pământesci ale defunctului s'au depus spre odichnă eternă Dumineca trecută în cimiteriul din Lipova. Serviciul funebru s'a oficiat în sânta biserică din Lipova de cătră părinții protopresbiteri: Vasiliu Beleşiu și Voicu Hamsea, asistați de 12 preoți și cu concursul a 28 de învețători, colegi ai reposatului, în ființa de față a unui public ales și numeros, așa încât spațioasa biserică din Lipova abia potu cuprinde jumătate din publicul cel mare, carele venise să dea tributul său din urmă iubituului învețătoriu. La finea serviciului divin părintele protopresbiter Vasiliu Beleşiu ținu o cuvėntare fórte acomodată, în carea dete expresiune simțământului de durere al familiei, al comunei bisericesci și al corpului învețătoresc pentru trecerea cea pré timpurie a defunctului din această lume.

Dela biserică sicriul, cu rămășițele pământesci ale defunctului fű însoțit până la cimiteriu de întreg publicul între lacrimi de durere, o viuă dovadă, că rėposatul în Domnul a fost prețuit și iubit de toți, precum și că înțeligința și poporul nostru recunoșce și prețuiesce serviciile prestate cu zel și consciențiositate pe terenul învețământului.

La mormėnt a vorbit adėnc pătruns ca coleg și amic d-l învețătoriu Georgiu Bocu din Șistarovėț.

Esprimându-ne condolența față de familia rėmasă în doliu, rugăm pe Dumneđeu, ca sė-o consoleze, ér sufletul rėposatului sė-l așeze în locașurile dreptilor.

* **Victoria** institut de credit și economii în Arad, și-a ținut a V adunare generală ordinară în 26 Martie. Din raportul direcțiunei sė constată, că pe lângă aceea, că institutul a selvit anualminte 6 fl. dividendă la acție, în acest restimp a mai adunat din prisosul debėndilor sale un fond de rezervă de fl. 23.000 și un fond de pensiuine de fl. 2000 și pe lângă aceste mai dotėză șese funcționari.

Punctul culminant al adunării generale este ridicarea

capitalului de acții dela fl. 100.000 la fl. 300.000. La apelul năuiei emisiuni anume sau semnat 2518 acții nouă din cari 518 s'au redus și așa institutul a rămas cu 3000 acții a fl. 100 valăre nominală. Prin emisiunea nouă, care a fixat prețul acțiilor noue după cursul lor actual în fl. 120 și fl. 2 spese de fondare, s'a urcat și fondul de rezervă la 65.000 și așa Victoria dispune astăzi de un capital de fondare de fl. 300.000, un fond de rezervă de fl. 65.000 și un fond de pensiuine de fl. 2000.

Dividenda s'a urcat dela fl. 6 la fl. 7 de acții, adică „Victoria“ plătesce acționarilor fl. 7 după acție, restul dobândilor ér s'a adaus la fondul de rezervă.

Adunarea generală a mai autorizat direcțiunea a înființa filiale unde va cere trebuința și a cumpăra o casă proprie în Arad pe sama institutului.

În direcțiune s'au reales Dr. Lazar Petco și Ignatiu Papp, ér în comitetul de supraveghiare Georgie Fejer și Romul Ciorogariu.

Adunarea generală s'a incheiat cu urarea direcțiunei, care în scurtul restimp de 5 ani a produs acest escelent succes.

* *Societatea de lectură* pedagogico-teologică din loc va ține o ședință festivă la „Dumineca Tomii“ în 4/16 Aprilie c. în sale mare a Seminarului cu un program variat.

* *Invitare.* Tînărima meseriașă română din Arad, arangiează sub conducerea învățătorului Nicolae Ștefu, în „Dumineca Tomii“ 4/16 Aprilie a. c. în sala dela Vass-Nagy Lajos „Reprezentățiune teatrală împreunată cu petrecere de joc.“ Începutul la 9 óre séra. — Bilete de intrare: de persoană 1 fl, de familiă 3 fl. Studenții plătesc pe jumătate prețul de persoană.

Nr. 187/1893.

Convocare.

În înțelesul dispozițiunilor existente, convocăm prin acésta la adunarea generală ordinară a reuniunei districtuali pe toți frații învățători din protopopiatele Venerabilului Consistoriu aradan ce se află în drépta Mureșului cum și pre toți binevoitorii cauzelor năstre școlare.

Adunarea generală se va ține la Arad în sal'a seminarului diecesan Joi și Vineri după Săntele Pașci în 1 și 2 Aprilie st. v. a. c. dela 8—12 a. m. și dela 3—6 d. am. conform programei, ce se va publica în nrul viitoriu.

Arad, din ședința ordinară a comitetului ținută în 18 Martie 1893.

Teodoru Ceantea, m. p.
președ.

Nicolae Ștefu, m. p.
I. secretariu.

Concurse.

Pentru vacanta parochie gr. or. de clasa III. din Voivodeni prin acésta se deschide concurs până la 30 de zile dela prima publicare.

Venitele sunt: 1/2 sesiune de pamânt arătoriu; bir câte o măsură cucuruz dela 60 case și stolele îndatinate, cari tóte produc un venit de peste 400 fl.

Recurenții sub decursul concursului se vor presenta vre-odată în biserica din loc, ca prin cântare, ori eventual prin funcționare se se facă cunoscuți înainte alegătorilor și apoi pe calea P. On. Oficiu protopresbiteral din Buteni (Butyin) își-vor subșterne recursele.

Voivodeni, la 12 Martiu 1893.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: CONSTANTIN GURBANU, m. p. protopresbiter.

—□—

Conform ordinațiunei Venerabilului Consistor gr. or. Oradan dtul 15/27 Faur Nr. 184/16 B. 1893 se escrie concurs pentru deplinirea definitivă a parochiei din Vărășeni, a cărei beneficii computate dau un venit pentru parochia de clasa a III-a, cu termin de alegere pe dumineca din 18/30 Aprilie.

Doritorii de a ocupa acésta parochiă au a-și subșterne răcursele provădute cu documentele recerute și adresate comitetului parochial din „Vărășeni“ subsēmna-tului protopresbiter în Răbăgani (Robogany) până la 15/27 Aprilie a. c. având recurenții a-se presenta în vre-o Duminecă în s-ta biserică din Vărășeni până la terminul susindicat, pentru de-a-și arăta desteritatea în cele rituale.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu: ELIA MOGA, m. p. protopresbiter.

LICITAȚIUNE MINUENDĂ.

Pentru facerea de nou a iconostasului, a strănilor, a tronului Pereacuratei Maria, a scaunului episcopesc, a scaunelor bărbătesci și femeșci, alor dăue feșnice înainte iconostasului și a reparării corului și a înfrumșetării; apoi pentru zugrăvirea iconelor, aurirea și văpsirea, atât acelor înșirate mai sus, cât și a păreților interni din biserica din Odvoș, de după cum se află specifice înșirate în patru preliminarie de spese aprobate; conform decisului Venerabilului Consistoriu aradan dto 11/23. Faur a. c. Nr. 375/893, se escrie concurs de licitațiune minuendă pe Marti a treia și de Pașci din 30 Martie, (II. Aprilie) a. c. la 10 óre înainte de amedi, în localitatea școlei din loc.

Prețul de esclamare e 2460 fl. v. a.

Doritorii de a întreprinde aceastea lucrări cumulative sunt poștiți, ca pe terminul mai sus espus, se se presinte la fața locului, séu se-și trimită ofertele în scris provădute cu vadiul de 10% în numărariu, séu în hărtii de valăre și declarându-se că cunosc condițiunile de licitare și întreprindere.

Resultatul licitațiunei pentru întreprindătoriu e deobligatoriu numai decăt după subscrierea protocolului de licitațiune și a contractului de întreprindere; érá din partea comunei bisericesci, numai după aprobarea contractului din partea Venerabilului Consistoriu diecesan.

Planurile, preliminariele de spese, precum și condițiunile de licitare și întreprindere se pot vedé în cancelaria oficiului parochial din loc.

Odvoș, din ședința comitetului parochial, ținută la 28. Februaru (12 Martie) 1893.

Ioan Beleş, m. p.
paroch, preș. comit. par.

Ion Nuțiu, m. p.
not. com. par.

—□—